

D E KUNST VAN HET KIJKEN

PERSPECTIEVEN VAN KRIJN DE KONING

De Nederlander Krijn de Koning (°1963) is met recht een omgevingskunstenaar. Hij drukt zijn stempel op wat zich aan hem openbaart: met minimale middelen verandert hij het aanzicht van de plek. Zijn uitingen houden het midden tussen beelden, maquettes (geabstraheerde architectuur) en installaties. Deze variëren van vaak grensoverschrijdende interventies in (historische) gebouwen tot grote, architecturale ingrepen in de openbare ruimte. De Koning verhult en onthult. Waar hij enerzijds met zijn toevoegingen de omgeving aan het zicht onttrekt, biedt hij ook nieuwe perspectieven. De ingrepen balanceren tussen een totale ontkenning van het al aanwezige tot aan het juist “ontsluimeren” van datgene waaraan voorbijgegaan kan worden. Het is soms maar één stap van het ene naar het andere uiterste.

Zijn bouwsels functioneren doorgaans als podia. Verhogingen ten opzichte van de vaste vloer zorgen voor meerdere opstapjes. De installaties zijn meestal als open “kijkdozen” te betreden. Ze bieden de beschouwer een stelsel aan doorkijkjes, focuspunten en kadreringen. De ruimten zijn niet alleen fysiek driedimensionaal. Ze zetten aan tot bespiegelingen over vorm en kleur, en kunnen uitmonden in persoonlijke introspectie van de “visite”.

De beeldtaal van De Koning is als die van de graffitispuiters: stijlvast en dus herkenbaar. Het “heb ik dat niet eerder ergens gezien?”, de reactie bij herhaalde ontmoetingen met werk van de undergroundstraatkunstenaars, is bij zijn scheppingen eerder: “ha een Krijn de Koning”. Kunstenaar en werk worden vereenzelvigd. Zo’n “Krijn de Koning” is een doolhof, kijkdoos, stiltecentrum, podium en decor tegelijk.

FRANK VAN DER PLOEG

werd in 1968 geboren in Rotterdam. Verricht kunst- en cultuurhistorisch onderzoek. Publiceert over beeldende kunst, o.a. in catalogi voor Museum Rijswijk bij de papier- en textielbiënnales en artikelen in *Museumtijdschrift*. Is voorzitter van het Adviespanel Cultuur Zaanstad.

Adres: info@artaz.nl en kunstprofessionals.nl/deelnemer/434.

DWARSE VERBANDEN

Op 1 december 2007 ontving Krijn de Koning de Sikkensprijs 2007.¹ Eigenlijk kon de koppeling tussen deze prijs en De Koning niet uitblijven. Zijn doorgaans in heldere en monochrome vlakken opgebouwde bouwwerken kleuren de omgeving. De Sikkens Foundation kende de prijs dan ook toe aan De Koning “vanwege zijn uitgesproken ingrepen in de bestaande ruimte waarbij kleur een specifieke rol speelt”. Een aantal jaar na het winnen van deze prijs bedenkt hij een allesomvattende ingreep voor de patio in het Musée des Beaux-Arts in Nantes: *Vides pour un patio* (2011). Kleur? Monochroom wit! Natuurlijk zal het geen statement tegen of knipoog naar de Sikkensprijs zijn geweest, De Koning kiest nu eenmaal zijn interpolaties op basis van wat hij observeert en wit was ook al eerder de dominante kleur op zijn palet. In het onderhavige geval is de patio van dit museum uit de negentiende eeuw geroemd om de inval van natuurlijk daglicht. Dit licht, meekleurend met het verloop van de dag en de weersomstandigheden, vangt hij op en verstrooit hij subtiel. Nog meer dan met zijn gangbare gekleurde bouwsels zet hij een omgeving, een museumgebouw, centraal. Niet in de schijnwerper, niet theatraal, maar zacht en onderzoekend.

Bij zijn meeste andere projecten zorgen de sterke kleurvlakken juist voor een contrast met de omgeving. Zelfs als hij kiest voor meer pastelachtige tinten trekken zijn constructies zoveel aandacht dat in eerste instantie een beschouwer er naartoe wordt gezogen. Uitnodigend is veel te zwak uitgedrukt; als sirenen lokken ze de passant in een maalstroom. Zo onstuimig als de bouwwerken zich van een afstandje aandienen, zo rustgevend is hun kern (vaak zijn het er meerdere): het oog van de storm.

Vides pour un patio in het Musée des Beaux-Arts in Nantes, Frankrijk, 2011 © Krijn de Koning.

Ronduit gedurfd is zijn gigantische dwarsdoorsnede van de Nieuwe Kerk in Amsterdam. Overhoeks georiënteerd op de plattegrond van de kerk liet de tijdelijke Kerkmeester op vijf meter hoogte een vloer aanleggen in een ruitvorm met een oppervlakte van een royale 800 vierkante meter. De nieuwe Nieuwe-Kerkvloer had een meervoudige gelaagdheid. Het totaalzicht op het binnenste van de kerk werd bepaald geweld aangedaan. Ook de foielelijke stellages onder de vloer zullen niet hebben geleid tot veel bewondering – al zal De Koning zelf meer oog hebben gehad dan gemiddeld voor het patroon van de stutten. Eenmaal op de vloer beland, kon men de kerk aanschouwen zoals ooit de bouwers, restauratoren en, vooruit, wellicht enkele technici hadden gedaan. Maar nooit zo. Wandelend op de hoogte van de glas-in-loodramen waren die niet alleen van veel dichterbij te bestuderen, tevens liep je direct óp/over het invallende licht. De zeventiende-eeuwse preekstoel was nu eens niet vanuit een onderdanige positie te benaderen, de kerkganger kon oog in oog staan met zijn Amsterdamse voorvaderen, gebeeldhouwd op het dak van de kansel, dat vooral als klankbord

Nieuwe Kerk in Amsterdam, 2010, Foto Ernst Moritz © Krijn de Koning.

dienstdoet. De vloer zelf liet hij deze keer in de eigen kleur van het hout, maar in het hart was een aantal verdiepte kamertjes in diverse kleuren uitgespaard. Uiteraard weer met diverse uitsparingen. Betrad de bezoeker het staketsel van de zijkant, bovengekomen kon hij/zij afd(w)alen tot in de kern. Uit het licht het schemerduister in, te biecht gaan of de kans grijpen tot zelfcontemplatie. En voor de kinderen (onder ons): ook gewoon spelenderwijs een trappenhuis verkennen!

INSPIRATIE SPIEGELEN

De Rijksakademie in Amsterdam houdt jaarlijks open huis. Studenten tonen wat ze hebben gemaakt in het afgelopen jaar in het hun ter beschikking gestelde atelier. In de editie van 2012 had één bezoeker, in ieder geval met camera, oog voor iets anders

dan de ateliers. Het had een werk van Krijn de Koning kunnen zijn: achter een open deur van houten latten en gaas piepte een beeld tevoorschijn. Geen werk van een deelnemer aan de Open Ateliers, maar een gipsen afgietsel van een ooit beroemd werk uit vroeger tijden, toen nog daadwerkelijk academisch werd gewerkt. Dit relict is meeverhuisd, want de Rijksakademie huist allang niet meer in het oorspronkelijke ateliergebouw. Het half verholen beeld lokte een nabeeld uit, zoals Krijn de Koning dat heeft geijkt. Je ziet een object/kunstwerk, maar niet helemaal. De latten en het gaas kaderen het onwillekeurig, mede afhankelijk van de invalshoek en de lengte van de kijker. Het beeld, waar je normaal aan voorbijloopt, krijgt hierdoor een zekere meerwaarde. Daar nog bovenop: het oog van een ander (in dit geval de fotograferende bezoeker) trekt meer schapen over de dam.

Een mooi voorbeeld is te vinden in het boek over De Konings ingreep in de museumpatio in Nantes. In een beeldhoofdstuk toont de observator die hij in eerste instantie is, prenten van Giovanni Piranesi naast eigen foto's van "bouwsels" (losse gebouwen, maar ook een samenklontering van flats en details van constructies in een pretpark of dierentuin). Tussen deze beeldassociaties is plaats voor het duo *Venus Callipige* (de prentversie van Piranesi) en een vergelijkbare "Venusoïde" in een krat (formaat krappe, ouderwetse telefooncel), zoals in 2003 gezien door De Koning in het Musée des Moulages in Lyon.²

De Koning was daar niet bij toeval. In dat jaar groepeerde hij de aanwezige beelden naar eigen inzicht door ze te kaderen binnen gekleurde lage schuttingen, vaak niet meer dan kniehoog. De effecten houden het midden tussen de opstaande randen bij een fontein(bak), de hekjes en haagjes waarmee veel Nederlanders hun privédomein afbakenen en het oerbeeld daarvan, de "Hollandse Tuin". Hierin is (een geïdealiseerde beeltenis van) de Hollandse Maagd veilig (leeuwen komen ook voor). Ze is omgeven door een lage omheining van gevlochten wilgenteen en een gesloten toegangshekje. Zo houdt ze haar eer en in fysieke zin een vaandel, wapen of palmtak hoog. Dit beeld, ontstaan in de vijftiende eeuw, is veel gebruikt in pamfletten tegen de Spanjaarden in de zeventiende eeuw en was mateloos populair onder de patriotten eind achttiende eeuw, als symbool tegen de samenwerking van de Fransen met Willem IV van Oranje. De vaderlandslievendheid droop er vanaf. In het schetsje – luchtig/"slordig" als altijd – dat De Koning vooraf maakte, komt de groepering nog het meest overeen met dit oerbeeld van "omheind beeld", zij het dat het omsluitende muurtje tot aan de rand is gevuld met meerdere protagonisten, waar het icoonbeeld van de Hollandse Tuin vrijwel altijd alleen de Maagd beschermt, bij hoge uitzondering samen met de Hollandse Leeuw.

Inspiratiebronnen kunnen zijn: (foto's van) pragmatische gelegenheidsarchitectuur, van een bouwvallige keet die als restaurant dienstdoet, tot midgetgolfbanen,

“aangelegd door gedreven hobbyisten die eerst met cement de banen vormgeven, ze dan met de kwast flink kleuren ...”³

Er kunnen binnen de wereld van de kunsten geestverwanten worden aangewezen, wat in de literatuur over De Koning dan ook vrijelijk gebeurt. Een associatie met de pleitbezorgers van De Stijl ligt voor de hand. Elementen als zuiverheid in vorm en kleur en het geometrische constructivisme zijn dan de gemene delers. De Stijl is natuurlijk strenger in de leer, maar De Koning lijkt toch wel meer een nazaat dan iemand als Erik van Lieshout, die op zijn eigen (chaotische) wijze stijlelementen als ode vermengt met eigen werk. Vermeldenswaard in dit opzicht zijn de nogal dwarse en complexe installatie in het Mondriaanhuis in Amersfoort (2005) – waar nota bene groen de boventoon voert – en de permanente inrichting in samenwerking met Anne Holtrop om Stijlkunst als in een Gesamtkunstwerk te tonen in de vleugel Mondriaan en de Stijl in het Gemeentemuseum Den Haag (*63 spaces for a work*, 2011). Daniel Buren is iemand die eveneens tot de verbeelding spreekt. Belangrijkste signaal dat hij afgaf, is het afzien van een atelier. Zo ver zal De Koning niet gaan, maar uitgangspunt bij alle *site-specific* werken is altijd juist de eigen omgeving en de rol van het al bestaande: “Ik hou ervan om het beeld in al zijn ruimtelijkheid te laten zien en rekening te houden met de omstandigheden die een plaats je biedt, de lichtval, de kleur, de ruimtelijkheid, het gevoel. Voor mijn werk is die plaatsbepaling essentieel.”

STIJLVAST⁴

Krijn de Koning komt relatief snel tot zijn kenmerkende idioom. Als onderzoekend student aan de Rietveldacademie doet hij kleine, verfijnde ingrepen in de natuur. Hij fotografeert deze, waarbij de documentatie het eindproduct wordt. Hij intervenueert in een landschap door bijvoorbeeld op een steen te tekenen en daar een foto van te maken. De beperking – “je bepaalt als kunstenaar de kijkrichting [...] de tijd staat er stil” – doet hem overstappen op het maken van *site-specific* installaties. Eind jaren tachtig treedt hij naar buiten met beelden die neigen naar kleine installaties, met hout (latten, planken en blokken), stukken tapijt en/of stalen buizen als belangrijkste materialen. Opvallend is dat hij dan al kadreert. Hij speelt met platte gekleurde vlakken, die hij met een dikke lijn in een contrasterende kleur afbakent. Deze gecontourneerde vlakken kunnen in eerste instantie nog ronde vormen krijgen, maar al gauw tekent zich af waar hij naartoe werkt.

Een scharnierpunt lijkt zijn installatie (nr. 11 in de lijst) voor (Villa) De Bank te zijn (Enschede, 1989). Bovengenoemde elementen als (deels beschilderd) hout en tapijt verwerkt hij tot twee vloeren met een opbouw. De ene vloer is een iets verhoogd podium, de andere is eerder een vlonder (op poten). De vloeren zijn met elkaar verbonden door twee holle, staande en uit diverse planken samengestelde balken en een aan de

Musée des Moulages in Lyon, Frankrijk, 2003 © Krijn de Koning.

bovenzijde geplaatste dito dwarsbalk. Als eilanden in de ruimte nodigen ze uit tot “voetje van de vloer”. Nieuwe kenmerken: volumineus, geometrisch en vooral: ruimte-dominant. In het jaar dat volgt, ijkt hij zijn vormentaal. Eerst nog met beelden die zijn opgebouwd uit gerecycleerd materiaal als formica deurtjes of verschillend gekleurde platen hardboard, om via monochrome vlakken (soms is de houtstructuur nog zichtbaar, zoals bij een werk uit sloophout dat onwillekeurig gedachten aan de meubelontwerper Piet Hein Eek oproept, die omstreeks die tijd furore begon te maken met zijn eerste sloophouten kasten) uit te komen op een kubus die als één van de allereerste objecten kan worden beschouwd in de definitieve huisstijl. Dan zitten we nog maar bij “opus 19”, een atelierwerk uit 1990 dat hij toont in Amsterdam (Picaron Editions). Het object, dat met zijn formaat van 1,60 m x 2 x 2,3 m net te klein is om in rond te dwalen, heeft diverse inkepingen en doorkijkjes en is opgetrokken uit plaatmateriaal dat is geschilderd in drie contrasterende kleuren. De huid van het beeld is volledig glad en het geheel oogt industrieel. Geplaatst op een vloer met grote mozaïekelementen is het een haast grafische ontkenning van de architecturale ruimte.

In de werken die volgen – steeds grotere installaties – speelt De Koning veel meer met de hem ter beschikking gestelde ruimte, zoals hij in feite tot op de dag van vandaag te werk gaat. Begin jaren negentig ontstaan platte vloerbeelden, waarin de zuilen die

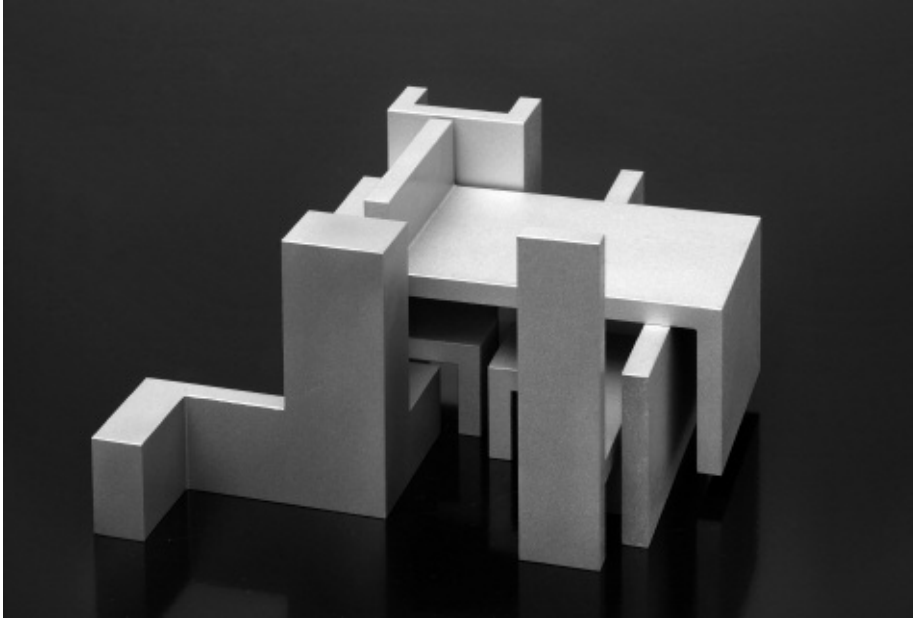
de bestaande architectonische omgeving stutten, zijn uitgespaard. Maar ook bouwt hij zijn eerste betreedbare open dozen, zoals in de Chinese kamer van het landhuis Oud-Amelisweerd (Utrecht, 1992). De Koning heeft dan al zijn postacademische periode in De Ateliers (1988-1990) afgesloten en heeft zijn vleugels uitgeslagen naar het Institut des Hautes Études en Arts Plastiques (1991-1993), een stap die zijn naam voorgoed in Frankrijk vestigt. Na Nederland is Frankrijk toch wel opdrachtgever/bakermat nummer twee.

Voor De Koning zijn er geen beperkingen meer. Hij kan zijn reuzenmaquettes – de erin wandelende mens kun je opvatten als een midgetgolfbal – net zo gemakkelijk tevoorschijn toveren in een museale context als bij een plein in de openbare ruimte. Zo strekt een sculptuur in het Diaconessenhuis van Leiden (2003) zich als een boom uit over vier verdiepingen, steeds van vloer tot plafond. De kruin van de geometrisch abstracte boom is dan ook te vinden op de bovenste verdieping. Soms maakt hij een uitstapje, al blijven de kernwaarden overeind. Zijn lichtshow voor het belfort en het bijbehorende plein in Béthune is niet zozeer fysiek (wat betreft de tastbare constructie), maar zeker zo aanwezig. In 2004 geïnstalleerd als permanente blikvanger, gedurende de nachten en tijdens vakanties, kleuren de vlakken van de toren op zijn Krijn de Konings. Soms bont, dan weer monochroom paars of groen. Vanaf de grond licht een dertiental rechthoekige fonteinbakken van ongelijke grootte in diverse kleuren op. Permanent en toch tijdelijk, steeds wisselend, hiermee het ideaalbeeld van De Koning indachtig.

HOMO LUDENS

Bij de jongste solotentoonstelling in Galerie Slewe (november-december 2012), zijn vaste Amsterdamse galerie sinds jaar en dag, liet hij nu eens na de boel compleet te verbouwen, maar toonde hij “modellen”. Het was bijna een normale groepering objecten. Nu is de maquette toch al een omschrijving die De Koning past als een tweede huid, maar op deze expositie waren sommige beelden verplaatsbaar en zelfs hanteerbaar. Twee ervan zijn puzzels, op te bouwen uit verschillende elementen, die vaak eindeloos verschillend gepositioneerd kunnen worden. De grote puzzel nodigt, juist door de grootte, nauwelijks uit tot interactie, waar de verkleinde versie – een multiple in aluminium als schaalmodel van een schaalmodel – uitgesteld op een eenvoudige tafel erom vraagt! “Speel met me.”

Andere werken, maquettes en bewerkte foto's, tonen zijn eigen fantasiewereld, minder of helemaal niet met een locatie in gedachten. Bij een paar stoere “kasten” toont de verf per kijkrichting een andere tint, een wandobject als hersenspindel: bouwvolumes die zijn uitgeprobeerd om tot een evenwichtige samenhang in kleur en vormen te komen. Zijn fotowerken visualiseren met dikke toegevoegde strepen zijn

Models, Slewe Gallery, Amsterdam, 2012 © Krijn de Koning / Slewe Gallery.

gedachtegoed (potentiële ingrepen). Maar wat te denken van een tweedehands poppenhuis, verbouwd tot een “De Koning”? Poppenhuis wordt kijkkunst. Is een poppenhuis op zich al een betrekkelijk slap aftreksel en stereotype van het ideale woonhuis, met zo’n doe-het-zelfingreep verwordt het tot een *folly*, een (schijnbaar) nutteloos architectonisch object, vooral gebouwd om de eigenaar (of opdrachtgever) te behagen. Nederland huisvest slechts een beperkt aantal voorbeelden van deze bouwtraditie, maar met Krijn de Koning in ons midden is er een serieuze nieuwe loot toegevoegd. Het gros van zijn follies heeft een tijdelijk karakter. De indrukken blijven.

Krijn de Koning opent nieuwe perspectieven – steeds opnieuw. De synoniemen die het woord “perspectief” genereert, zijn niet alleen divers, zonder uitzondering benoemen ze een kwaliteit van zijn beelden: context (licht, samenhang), doorzicht (panorama, uitzicht, vergezicht, verschiep), invalshoek (oogpunt, optiek, standpunt), kans (mogelijkheid, toekomst, vooruitzicht). Alsof het woord perspectief als een witte straal door een prisma valt en zich opsplijt in de regenboogkleuren. Zouden duizend woorden genoeg zijn om één beeld van Krijn de Koning te “vangen”?

LITERATUUR

- KRIJN DE KONING & RUTGER WOLFSON, *Krijn de Koning - Binnen Buiten/ Inside Outside*, Rotterdam, 2000, 160 p. Uitgave bij de expositie in De Vleeshal, Middelburg, 2000. Dit boek is vormgegeven als een beeld van De Koning: verschillende soorten teksten (interview, beschouwende artikelen) met onderscheiden de opmaak, en beeld onderbreken elkaar voortdurend, met nogal wat bladerwerk tot gevolg. De lezer doolt in het boek rond als ware het een object.
- BAS HEIJNE, SVEN LÜTTICKEN, *Krijn de Koning*, Rotterdam, 2007, ISBN (Fr.) 978-90-8690-146-3 / ISBN (Eng.) 978-90-8690-016-9.
- BLANDINE CHAVANNE E.A., *Vides pour un patio – Krijn de Koning*, Lyon, 2011, 67 p. Uitgave bij de expositie in Musée des Beaux-Arts de Nantes, 2011.

Noten

- 1 PETRA TIMMER (red.), ... *waar kleur een specifieke rol speelt – sikkensprijs*, Blaricum (V+K Publishing) 1997, en FRANK VAN DER PLOEG, “Usage originale de la couleur: Krijn de Koning”, *Septentrion*, jaargang 37(2008), nr.1, pp. 70-72.
- 2 BLANDINE CHAVANNE E.A., *Vides pour un patio – Krijn de Koning*, pp. 24-25.
- 3 Een aantal citaten is ontleend aan een interview met De Koning door Valentijn Byvanck en Rutger Wolfson in: *Krijn de Koning - Binnen Buiten/ Inside Outside*, Rotterdam, 2000.
- 4 Voor een kunsthistorische plaatsing van het werk, zie de bijdrage van Michel Gauthier “Passage in het werk” in: *Krijn de Koning - Binnen Buiten/ Inside Outside*, Rotterdam, 2000, pp. 85-125. Als een ware componist nummert De Koning zijn oeuvre (opera), wat is terug te vinden op zijn website. De jongste bijdrage nu (laatst bekeken op 4 juni 2013) aldaar is nr. 146, een installatie in Clermont-Ferrand. Niet in deze lijst opgenomen zijn talloze (handzamere) uitingen in galleries en de foto's/fotobewerkingen.